

Тема 2. Методологічні основи психолого-педагогічної експертизи.

Організація та технічні умови проведення ППЕ(4год.)

1. Організація та етапи проведення ППЕ.
2. Принципи проведення психолого-педагогічної експертизи.
3. Емпіричні методи ППЕ.
4. Основні положення ПМПК. Завдання та організація роботи ПМПК.

Література

1. Братченко С.Л. Введение в гуманитарную экспертизу образования (психологические аспекты) / С.Л. Братченко. – М. : Смысл, 1999. – 137 с.
2. Буркова Л. Гіпотетична побудова моделі адаптивної експертної системи освітніх інновацій / Л. Буркова // Рідна школа. – 2003. – С. 26–28.
3. Гуманитарная экспертиза: возможности и перспективы : сб. науч. тр. / [под. ред. : В.И. Бакштановского, Т.С. Караченцевой]. – Новосибирск : Наука, 1992. – 221 с.
4. Актуальные проблемы нейропсихологии детского возраста/ Под ред. Л.С. Цветковой. М., 2001.
5. Астапов В.М. Введение в дефектологию с основами нейро- и патопсихологии». М., 1994.
6. Зейгарник Б.В. Патопсихология. М.: Издательство Московского университета, 1986.
7. Корсакова Н.К., Микадзе Ю.В., Балашова Е.Ю. Неуспевающие дети: нейропсихологическая диагностика трудностей в обучении младших школьников. М., 1997.
8. Отбор детей во вспомогательную школу: Пособие для учителя / Сост.: Т. А. Власова, К. С. Лебединская, В. Ф. Мачихина — М.: Просвещение, 1983. С.18-22.

Державна політика України в сфері освіти ґрунтується на пріоритеті загальнолюдських цінностей, гуманістичному характері освіти, її науковості та екологічній спрямованості, демократичному характері управління в системі освіти. Наша держава продовжує інтеграцію у всесвітню систему

вищої освіти, зберігаючи і розвиваючи при цьому досягнення і традиції української освіти. За роки незалежності України став помітним розрив між змістом освіти, освітніми технологіями, структурою освітньої сфери, рівнем її кадрового потенціалу і потреба ми нової економіки. Розвиток останньої неможливо уявити без фундаментальної освітньої і виховної підготовки молодих фахівців інженерно-технічних спеціальностей, здатних здійснювати послідовні і ефективні інновації в оточуючому світі. Все це призвело до зародження і формування ліберальної доктрини варіативної освіти. Під варіативною освітою мається на увазі процес розширення можливостей компетентного вибору особою життєвого шляху і саморозвитку особистості. Експертиза і проектування нових, адекватних сучасним вимогам освітніх середовищ, зокрема при вивченні фундаментальних природничо-математичних дисциплін, - необхідний крок на шляху становлення нової розвиваючої освіти і відповідного їй освітнього середовища, які “в ідеалі” повинні складати комплекс можливостей для саморозвитку всіх суб’єктів освітнього процесу.

Методи експертизи і проектування відносяться до новітніх технологій дослідження освітніх середовищ, хоча появу їх елементів можна знайти в психолого-педагогічній думці Росії кінця XIX ст. (П.Ф.Лесгафта), та колишнього СРСР, наприклад, Е.М.Гусинського, Б.Ф.Ломова та інших, а також в роботах видатного польського педагога Януша Корчака. В цій інноваційній галузі увагу привертають розробки та ідеї російських психологів В.А.Ясвіна та С.Д.Дерябо, які розробили ряд методик експертизи для аналізу конкретних освітніх середовищ з метою їх корекції та проектування. Серед робіт українських педагогів і психологів увагу привертають роботи І.Т.Богданова та М.С.Коноха, хоча загалом можна зазначити, що в цьому напрямку психолого-педагогічних пошуків у вітчизняній освіті видаються здобутки ще попереду.

Сьогодні освітнє середовище визначається як система впливів і умов формування особистості за заданим зразком, а також можливостей для її

розвитку, що містяться в соціальному (ставлення викладачів, підхід до освітнього процесу, стиль взаємовідносин в педагогічному колективі, в студентських колективах і т.д.), просторово-наочному (рівень комфорту навчальних приміщень, меблів, технічних засобів навчання, дизайну інтер'єрів, наявність бібліотеки і читальних залів тощо) оточенні, а також як зв'язки між соціальним і просторово-наочним компонентами освітнього середовища. Саме якість системних зв'язків між просторово-наочним і соціальним компонентами освітнього середовища забезпечують результат освітнього процесу. Рівень методичного забезпечення, ефективність використання наявних освітніх ресурсів; спрямованість освітнього процесу на розкриття і розвиток особового потенціалу кожного студента, здатність навчального середовища якомога повніше задовольнити комплекс потреб студента і актуалізувати у нього систему соціальних цінностей - все це забезпечує успішну адаптацію до сучасного життєвого оточення, зокрема, через професійну компетентність.

Експертиза - це всебічне дослідження освітньої системи навчального закладу (його підрозділів) компетентними фахівцями, які є основним "інструментом" дослідження, з обов'язковим подальшим висновком і рекомендаціями. Метод експертизи передбачає осмислення всієї сукупності різноманітних відомостей, отриманих з різних джерел. Внутрішня експертиза, що проводиться самими учасниками освітнього процесу, хоча і відносно «незалежними» (керівник навчального закладу, викладачі, студенти, психологічна служба), базується на використанні методу включених експертів і може розглядатися як одна з технологій самостійного аудиту

Експертиза проводиться в кілька етапів.

1. _____ Перший - збір фонові інформації: аналіз різноманітних документів, журналів, конспектів, зошитів, звітів, адміністративних розпоряджень, стендів тощо. Паралельно збирається основна інформація: матеріали бесід з "включеними експертами", тобто зацікавленими

особами.

2. _____ Другий етап експертизи, застосування структурованих методик - дозволяє отримати певні кількісні оцінки для порівняння і ранжирування.
3. _____ Підсумковий етап психолого-педагогічної експертизи освітнього середовища - експертні висновки, які складаються з наступних розділів : короткий опис проблеми і формулювання мети експертизи; склад експертної групи; перелік джерел інформації; загальна характеристика освітнього середовища; експертні оцінки і експертні рекомендації. Основним критерієм якості експертизи є її переконливість, яка забезпечується сукупністю зібраних реальних фактів, їх аналізом і системним осмисленням

Крім даної класифікації є інший підхід з виділенням 5 етапів процедури експертизи.

Етапи психологічної експертизи

- 1) збір первинної інформації на основі вивчення документації, ознайомлення з обстановкою, яка спонукає до проведення експертизи й потребує уточнень щодо її завдань, складу експертної групи, місця та часу проведення;
- 2) основний етап збирання суттєвої інформації, який включає зустрічі з членами експертної групи, представниками зацікавлених сторін, уточнення головних завдань експертизи, розподіл функцій та взаємодії між експертами;
- 3) застосування спеціальних психодіагностичних (інших) методик;
- 4) обробка та інтерпретація результатів "інструментальної роботи "експертів";
- 5) підготовка та написання експертного висновку.

Експертний висновок має включати такі розділи (або пункти): короткий опис предмету експертизи, її мети та завдань, склад експертної групи (у разі її наявності), повний перелік джерел інформації, висновки та зауваження окремих експертів, загальні висновки та рекомендації

Загальні та спеціальні методи психологічної експертизи .

До методів психологічної експертизи відносять як традиційні методи психологічних досліджень (бесіда, аналіз документації, анкетування, спостереження, експеримент, вимірювання, різні опитувальники і тести), так і специфічні методи (експертні оцінки, метод парних порівнянь, вивчення матеріалів особової справи, медичної книжки, бортових журналів, чорних скриньок т. ін.).

Для підбору конкретних методів (методик) мають бути чітко сформульовані мета, предмет, сфери проведення експертизи (виробництво, транспорт, освіта, менеджмент, маркетинг т.ін., конкретизовані цілі використання результатів: (1) для прогнозу успішності професійної діяльності; (2) для психологічного впливу (або) втручання; (3) для прийняття правових, адміністративних рішень; (4) для прогнозу розвитку малих груп і колективів.

Метод незалежних експертних оцінок – це метод, що передбачає винесення суджень (кількісних оцінок з використанням балів чи порядкових рангів) декількома експертами незалежно один від одного з подальшою статистичною обробкою, узагальненням й формулюванням зважених оцінок, які можуть бути використанні у експертному висновку.

Метод парних порівнянь полягає в тому, що перед екпертом ставиться завдання провести порівняння досліджуваних об'єктів "попарно", встановлюючи у кожній парі порівнянь щось найбільш важливе, визначальне, виключне (для якогось з них). Усі можливі "пари об'єктів експерт подає у протоколі експертної оцінки, записуючи кожне з порівнянь,

наприклад, об'єкти – 1,2; об'єкти – 2,3. Протокол може складатися і в формі матриці (таблиці). Через опозицію та конкуренцію порівняння об'єктів у кожній парі експерт висловлює думку щодо переваг одного з них. Інколи експерти приймають рішення про однакову важливість обох об'єктів. У окремих випадках при великій кількості об'єктів, що досліджуються, на результати парних порівнянь впливають психологічні (суб'єктивні) чинники, тобто перевагу дістає просто більш бажаний, а не правдивий об'єкт. У подібних випадках треба проводити подвійне (або повторне) парне порівняння.

Емпіричні методи у психологічній експертизі.

- метод занурення;
 - метод узагальнення незалежних характеристик;
- метод аналізу продуктів діяльності;
- контент-аналіз у (або семантичної ідентифікації);
- мозкового штурму;
- семантичного диференціалу;
- реконструкції (або відтворення);
- метод експерименту в експертизі;
- метод моделювання;
- методи спеціальної діагностики: вимірювання сенсорної чутливості, креативності;
- соматографічні методи;
- експертні оцінки стійкості професійної мотивації;
- методи сенсомоторної реабілітації;
- вимірювання параметрів фізичного середовища;
- оперативність прийняття рішення людиною-оператором;
- виявлення чинників міграції робочої сили;
- дослідження виробничого травматизму;
 - стандартизовані опитувальники і тести:
- діагностика адаптивних можливостей людини;
- діагностика нахилів до стресу;
- діагностика рівня емоціонального вигорання;
- діагностика рівня невротизації;
- методика вимірювання ригідності;
- опитувальник НПН (ознаки нервово-психічного напруження);

– методика вимірювання рівня тривоги;

ПМПК. Психолого-медико-педагогічні консультації (далі — ПМПК) є державними діагностико-корекційними структурами, що функціонують у системі освіти і науки України та Академії педагогічних наук України.

У своїй діяльності ПМПК керуються Конституцією України (254к/96-ВР), Конвенцією ООН про права дитини (995_021), законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, рішеннями відповідних органів виконавчої влади, цим Положенням та власними статутами (положеннями).

Діяльність ПМПК спрямована на:

- виявлення, облік, діагностичне обстеження дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, віком до 18 років;

- направлення їх до спеціальних дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, лікувальних закладів відповідного типу, установ та закладів системи праці та соціального захисту населення;

- надання індивідуальної корекційної допомоги та добір відповідних програм навчання цієї категорії дітей;

- консультування батьків (осіб, які їх замінюють), педагогів, медичних працівників з питань навчання, виховання, соціальної адаптації та інтеграції у суспільне життя дітей з відхиленнями в психофізичному розвитку;

- просвітницьку діяльність серед населення.

ПМПК діють в Автономній Республіці Крим (республіканська ПМПК), у кожній області України (обласні ПМПК), у Києві та Севастополі (міські ПМПК), у районах (містах). У кожній загальноосвітній спеціальній школі (школі-інтернаті) діють шкільні психолого-медико-педагогічні комісії (далі - шкільні комісії).

Положення про які затверджується Міністерством освіти і науки України.

Головною діагностико-корекційною структурою системи освіти України є центральна психолого-медико-педагогічна консультація (далі - центральна ПМПК), яка є структурним підрозділом Українського науково-методичного центру практичної психології і соціальної роботи АПН України. Центральна ПМПК підпорядкована і підзвітна Міністерству освіти і науки України та Академії педагогічних наук України. Центральна ПМПК здійснює науково-методичні, організаційні та координувальні функції в діяльності регіональних ПМПК. Міські ПМПК мають усі повноваження обласної ПМПК.

1. Основні завдання

Центральна психолого-медико-педагогічна консультація:

Розгляд конфліктних та найбільш діагностично складних випадків для визначення провідного порушення, що спричинило відхилення у психофізичному розвитку дитини; підтвердження, уточнення та зміна раніше встановленого діагнозу; визначення для дитини форм і методів навчання відповідно до їхніх індивідуальних особливостей та психофізичного розвитку.

Ведення банку даних і створення єдиної системи обліку дітей з відхиленнями в розвитку та форм наданої їм допомоги.

Унесення пропозицій у відповідні органи центральної виконавчої влади щодо раціонального розвитку мережі спеціальних дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів (шкіл-інтернатів, навчально-виховних комплексів, класів інтенсивної педагогічної корекції при загальноосвітніх школах, груп компенсуючого типу в дошкільних навчальних закладах тощо), лікувально-профілактичних закладів, навчально-реабілітаційних центрів, установ та закладів системи праці та соціального захисту населення і створення умов для інтегрованого навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Надання рекомендацій про направлення дітей до відповідних навчальних закладів для дітей дошкільного і шкільного віку, лікувально-

профілактичних, реабілітаційних закладів для поглибленого і динамічного вивчення їхніх можливостей навчатися, уточнення захворювання, відхилень у розвитку та отримання корекційно-реабілітаційної допомоги.

Моніторинг та експертиза діагностичних методик, що застосовуються ПМПК, інновацій у галузі діагностики та корекції відхилень у психофізичному розвитку дітей.

Проведення науково-пошукової роботи, спрямованої на розроблення та адаптацію діагностично-методичних матеріалів для ПМПК.

Упровадження досягнень психодіагностики та новітніх корекційно-стимулювальних програм у роботу ПМПК.

Надання індивідуальної діагностико-корекційної допомоги дітям з відхиленнями в психофізичному розвитку.

Сприяння кваліфікаційному, творчому, науковому зростанню консультантів ПМПК шляхом проведення курсів підвищення кваліфікації, науково-практичних конференцій, семінарів, тренінгів тощо.

Надання консультативно-просвітницької допомоги батькам (особам, які їх замінюють), педагогам, практичним психологам (соціальним педагогам), лікарям, громадськості з питань виховання, навчання та лікування дітей з відхиленнями в психофізичному розвитку, порушеннями поведінки тощо.

Здійснення науково-методичних, організаційних, координувальних функцій та контролю за діяльністю районних (міських) ПМПК, шкільних комісій.

Ведення банку даних дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, спільно з управліннями охорони здоров'я.

Унесення пропозицій у відповідні органи управління освітою щодо розвитку мережі спеціальних навчальних закладів для дітей дошкільного і шкільного віку.

Здійснення діагностичного обстеження дітей з метою виявлення

порушень їхнього психофізичного розвитку, установлення діагнозу та визначення адекватних умов навчання, виховання, лікування, соціально-трудової адаптації.

Розгляд конфліктних та найбільш діагностично складних випадків для визначення основного порушення, що спричинило відхилення у психофізичному розвитку дитини; підтвердження, уточнення та зміна раніше встановленого діагнозу; визначення для дитини відповідного типу загальноосвітнього навчального закладу, установи та закладу системи праці та соціального захисту населення чи лікувального закладу.

Рекомендації про направлення дітей до спеціальних дошкільних, загальноосвітніх навчальних, лікувально-профілактичних закладів, навчально-реабілітаційних центрів, установ та закладів системи праці та соціального захисту населення для поглибленого і динамічного вивчення їхніх можливостей навчатися, уточнення захворювання, відхилень у розвитку та отримання колекційної допомоги.

Надання індивідуальної діагностико-корекційної допомоги дітям з відхиленнями в психофізичному розвитку з метою поглибленого вивчення потенційних можливостей розвитку та визначення програми навчання.

Надання консультативно-методичної допомоги сім'ям, які виховують удома дітей з тяжкими порушеннями психофізичного розвитку.

Вивчення, узагальнення та розповсюдження кращого досвіду роботи міських, районних ПМПК та шкільних комісій.

Сприяння кваліфікаційному, творчому, науковому зростанню консультантів ПМПК шляхом періодичної атестації, направлення на курси підвищення кваліфікації, науково-практичні конференції, семінари, тренінги тощо.

Надання консультативно-просвітницької допомоги батькам (особам, які їх замінюють), педагогам, практичним психологам (соціальним педагогам), лікарям, громадськості з питань виховання, навчання та лікування дітей з відхиленнями в психофізичному

розвитку, їхньої соціально-трудової адаптації та інтеграції у суспільне життя.

Проведення роз'яснювальної роботи серед населення, працівників закладів освіти, охорони здоров'я, установ та закладів системи праці та соціального захисту населення тощо про необхідність раннього виявлення та організації своєчасної допомоги дітям з відхиленнями в розвитку.

Організація роботи. Центральна психолого-медико-педагогічна консультація.

Направлення дітей на діагностичне обстеження до центральної ПМПК здійснюється з ініціативи батьків (осіб, які їх замінюють).

Обстеження дітей здійснюється тільки в присутності батьків або осіб, які їх замінюють.

На підставі даних обстеження дитини центральною ПМПК робиться висновок про індивідуальні особливості розвитку дитини та приймається колегіальне рішення про форму організації колекційного навчання, виховання та лікування; даються рекомендації щодо їхньої реабілітації та соціально-трудової адаптації.

У разі, якщо заключний діагноз може бути встановлений лише після тривалого вивчення дитини, центральна ПМПК направляє її до відповідного навчального закладу на пробне навчання терміном на один навчальний рік, а у разі потреби — до лікувального закладу.

Батькам або особам, які їх замінюють, видається витяг з протоколу діагностичного засідання центральної ПМПК з діагнозом та рекомендаціями про форму корекційного навчання дитини.

Висновок центральної ПМПК є підставою для направлення дітей до спеціальних дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, а також до закладів системи охорони здоров'я, установ та закладів системи праці та соціального захисту населення за згодою батьків або осіб, які їх замінюють, організації відповідних форм навчання.

Діагностичне обстеження дітей здійснюється з ініціативи

районних (міських) ПМПК, адміністрації (за поданням фахівців соціально-психологічної служби, педагогічних працівників) загальноосвітніх та дошкільних навчальних закладів, а також за заявами батьків (осіб, які їх замінюють) при наявності таких документів:

- свідоцтва про народження дитини;
- витягу з історії розвитку (хвороби) дитини (медична картка дитини);
- розгорнутої характеристики із загальноосвітнього чи дошкільного навчального закладу, у якому перебуває дитина;
- зошитів з рідної мови, математики (якщо дитина навчається), малюнків;
- результатів попереднього обстеження дитини лікарями (психіатром, отоларингологом, офтальмологом, неврологом), логопедами, практичними психологами, педагогами системи освіти та охорони здоров'я України (Картка стану здоров'я і розвитку дитини).

На основі даних обстеження дитини робиться висновок про характер відхилень у її розвитку, приймається колегіальне рішення про форму організації корекційного навчання, виховання і лікування дитини з урахуванням її психофізичних можливостей та індивідуальних особливостей; при необхідності даються рекомендації щодо реабілітації, соціальної та трудової адаптації дітей. У разі, якщо остаточний діагноз може бути встановлений лише в процесі навчання, ПМПК дає рекомендацію про направлення дитини до відповідного навчального закладу на пробне навчання терміном на один навчальний рік і стежить за динамікою її розвитку з наступним переглядом попереднього діагнозу.

Основні завдання і зміст роботи

1.Провідними завданнями психолога – медико – педагогічної консультації є:

- Виявлення ;
- Облік;
- Діагностичне вивчення дітей віком до 18 років з вадами у

психофізичному розвитку;

- Надання їм корекційно – реабілітаційної допомоги.

2. Найважливішим та відповідальним серед них є:

- Оцінювання потенційних можливостей дитини;
- Визначення адекватних умов її навчання, соціальної реабілітації і

професійної підготовки.

3. В рамках здійснення своїх повноважень ПМПК проводить;

- Здійснення психолого – медико – педагогічного обстеження дітей з метою виявлення особливостей їх розвитку, встановлення діагнозу і визначення адекватних умов навчання та виховання.

- Підтвердження, уточнення і зміну раніше встановленого діагнозу, визначення відповідного типу навчального закладу та доцільності перебування в ньому дитини.

- Своєчасне виявлення і облік дітей з вадами у розвитку різних категорій, які підлягають влаштуванню до спеціальних навчальних або лікувальних закладів для дітей і підлітків (як тих, які перебувають на обліку в дитячих медичних установах, так і з числа стійко невстигаючих учнів загальноосвітніх шкіл).

- Вдосконалення методів діагностики рівня розвитку дітей, адаптацію та впровадження інноваційних методик вивчення дітей.

- Здійснення організаційних функцій та контролю за діяльністю районних, шкільних психолого – медико – педагогічних комісій.

- Створення банку даних про кількість дітей і підлітків з відхиленнями у розвитку, дітей з неблагополучних сімей, справи яких розглядаються службами у справах неповнолітніх.

- Підготовку пропозицій щодо розвитку мережі спеціальних навчальних закладів, підвищення ефективності навчання, виховання, корекційно – відновлювальної і лікувальної роботи з дітьми, які мають відхилення у розвитку.

- Надання консультативної, організаторської і методичної допомоги

районним управлінням освіти, районним психолого – медико – педагогічним комісіям, шкільним психолого – медико – педагогічним комісіям (скорочено — шкільна комісія), дошкільним закладам компенсуючого типу та спеціальним школам – інтернатам.

- Організовує просвітницько – пропагандистську роботу з питань психології та дефектології для розвитку ініціативи і творчості серед працівників освіти, охорони здоров'я, батьків та дітей, підготовка та проведення конференцій, семінарів, клубу „ Дефектологія” тощо.

- Розглядає діагностично складні і конфліктні випадки для визначення основного порушення на підставі документів, поданих районними психолого – медико – педагогічними комісіями або батьками.

Висновок ПМПК є документом подвійного значення, який

- З'ясовує рівень розвитку дитини;
- Слугує підставою для направлення дитини в спеціальний загальноосвітній навчальний (дошкільний чи шкільний) заклад системи освіти;
- При встановленні інвалідності – заклад соціального закладу (будинки – інтернати відповідного профілю, реабілітаційні центри), що законодавчо закріплено в законах України „ Про загальну та середню освіту” (ст.18, п.б.), „ Про дошкільну освіту” (ст.32, п 4.)

ПЕРЕЛІК ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ

Література до завдань модулів див. у списках джерел до лекцій та семінарських занять

Завдання №1. Підготувати пакет документів:

1. Психолого-педагогічний статус учня.
2. Перелік патопсихологічних методик оцінки.
3. Перелік захворювань, з приводу яких діти потребують на індивідуальні заняття вдома та звільняються від відвідування масової школи.
4. Діагностика дітей раннього віку від- 0 до 4х років.
5. Міжнародна класифікація хвороб, що розглядає ПМПК.

Завдання №2 . Опрацювати матеріали подані нижче (схеми вивчення учня) у письмовій формі оформити та подати звіти

Схеми психолого - педагогічного вивчення учнів

Робота психолога в системі освіти переважно складається із діагностичних, корекційних процедур та розробки рекомендацій і методичного матеріалу для вчителів та адміністрації навчально-виховних закладів, тому важливо визначати всі аспекти психологічного життя дитини, її відносини в родині, ставлення до дитини вчителя, стосунки з однолітками та однокласниками, збір повного анамнестичного матеріалу, який повністю відображає процеси становлення дитини протягом життя.

В даному практичному посібнику ми намагались відобразити переважно в схематичній формі матеріали, які допоможуть психологу сформулювати висновки діагностичних досліджень учнів. Психодіагностика в школі орієнтується на різні запити суспільної практики – на завдання формування всебічно і повноцінного розвиненої особистості .

Підбір методик та форм оформлення діагностичних процедур враховує: по-перше, контроль динаміки нервово - психічного розвитку дитини, що навчається та виховується в дитячих закладах, корекцію розвитку з метою створення оптимальних можливостей і умов розвитку слабких та сильних учнів, підняття їх на більш високий психологічний та навчальний рівень, встановлення правильного напрямку роботи із різними типологічними особливостями, та особливими здібностями. Перед практичним психологом стоїть завдання вивчення того, як конкретно розвиваються психо-пізнавальні процеси у дітей, сприйняття, соціальна компетентність, комунікативні функції, як відбувається становлення індивідуальних якостей дитини. Схеми посібника поділені за віковими особливостями та із урахування психологічних компонентів розвитку дитини, тому вони зручні у практичному використанні при роботі з дітьми.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА.

Показники психологічного дослідження

Прізвище _____ Вік _____ клас _____

1. Мислення “вербальне”.

- а) знаходження різних та спільних ознак в операціях порівняння;
- б) класифікація по величині, кольору, родової категорії (виділення четвертого “зайвого” предмета та п'ятого зайвого слова);
- в) розуміння смислу сюжетної картинки, розповіді;
- г) визначення послідовності сюжетних малюнків;
- д) підбір простих та складних аналогій;
- е) розуміння метафор і змісту приказок.

1.1. Виділення суттєвих ознак (А зад. А ,б).

1.2. Стійкість вибору суттєвих ознак для встановлення аналогій.

(Завдання д.) _____

1.3. Рівень узагальнення – конкретний, функціональний, концептуальний.

(Завдання б ,д.) _____

1.4. Характер вибору зв'язків між поняттям конкретні, логічні, асоціації.

(Завдання а,б,д,е.) _____

1.5. Пояснення змісту сюжету, картинки, розповіді, окремих висловлювань, метафор.

(Завдання а,в.) _____

1.6. Уміння зберігати послідовність суджень, можливість вербалізації.

2. Мислення “невербальне”.

Основні завдання.

- а) рішення логічних завдань на пошук фігур, яких не вистачає (на зразок прогресивних матриць Равена);
- б) співвідношення предметів по формі (Коробка фігур “поштовий ящик”, дошки Сечена різних варіантів складності);

в) побудова різних малюнків;

г) розташування геометричних фігур за розміром, кольором та формою;

д) конструювання за наданим зразком (Кубики Коосо, мозаїка).

2.1. Відповідність відтвореного образу заданій просторовій схемі.

2.2. Здатність рішення найпростіших конструктивних задач на основі диференціації форми, кольору, величини

2.3. Уміння співставити отримані особисті результати за заданим зразком на основі зорового просторового аналізу _____

3. УВАГА.

Перелік основних завдань

- а) знаходження недостатньої деталі;
- б) виконання корекційних проб (Тести Поерона-Рузера, Бурдона);
- в) прямий та зворотний рахунок мимовільно розташованих цифр (Табл. Шульте);
- г) знаходження відмінностей в картинах з зображенням;
- д) знаходження неправильних зображень;
- е) лабіринт.

3.1. Об'єм _____

3.2. Стійкість _____

3.3. Розподіл _____

3.4. Переключення _____

4. Пам'ять.

Перелік основних завдань.

- а) запам'ятовування цифр в прямому та зворотному напрямку;
- б) запам'ятовування предметів геометричних фігур;
- в) запам'ятовування та відтворення окремих слів, речень, розповідей;
- г) запам'ятовування 10 слів;
- д) опосередковане запам'ятовування слів з опором на предметні малюнки (методика А.М.Леонт'єва);
- е) знаходження недостатньої деталі (із тесту Веслера);
- ж) впізнавання предметів;
- з) піктограма (методика А.Р. Лурія).

4.1. Морально-специфічні види пам'яті (наочно-образна, слухова, зорова, рухова, словесно-абстрактна) _____

4.2. Об'єм пам'яті _____

4.3. Способи запам'ятовування: логічний, механічний _____

4.4. Опосередковане запам'ятовування _____

4.5. Відстрочене відтворення (роль інтегруючих впливів, явища ретроактивного гальмування) _____

4.6. Особливості мімічної діяльності (мимовільна, крива запам'ятовування, виснажливості) _____

5. ДІЯЛЬНІСТЬ.

5.1. Мотивація _____

5.2. Цілеспрямованість _____

5.3. Самоконтроль _____

5.4. Мовленнєва регуляція _____

5.5. Працездатність (продуктивність, виснажливості) _____

5.6. Види та ефективність допомоги _____

6. ЕМОЦІЙНІ ТА ОСОБИСТІ ОСОБЛИВОСТІ.

6.1. Комунікативність _____

6.2. Домінуючий фон настрою _____

6.3. Здібність до вольового зусилля _____

(адекватність в появі негативізму) _____

6.4. Реакції на успіх, невдачі, похвалу _____

(адекватність, неадекватність, вмотивованість, очікування, бажання бути оціненим, продуктивність) _____

6.5. Критичність (вміння оцінювати ситуацію, адекватність поведінки) _____

6.6. Характер інтересів (інфантильний, пізнавальний, шкільний, позашкільний, специфічний) _____

6.7. Яскраві особливості особистості _____

самодіяльний рівень самооцінки, міжособисті відносини з однолітками та дорослими _____

ВИРАЖЕНІ ПОРУШЕННЯ _____

ДІАГНОЗ ПСИХОЛОГА _____

ЗАКЛЮЧЕННЯ _____

РЕКОМЕНДАЦІЇ _____

дата _____ підпис _____

ІНДИВІДУАЛЬНА ПСИХОЛОГІЧНА КАРТА УЧНЯ

П.І.П. _____ Вік _____

школа _____ клас _____

1. Відомості про батьків _____

2. Або інших родичів _____

3. Індивідуальний розвиток дитини (анамнез):

як розвивався фізично _____

які хвороби переніс _____

в якому віці почав ходити _____ говорити _____

в яких закладах виховувався раніше _____

При відсутності даних зазначають "Відомостей немає"

4. Соматичний стан (на момент дослідження) _____

зріст _____ вага _____

фіз. розвиток _____ інші особливості _____

5. Неврологічні особливості _____

6. Розвиток мови _____

7. Навчання (улюблені та нелюблені предмети, причини неуспішності, відношення з вчителями, участь в суспільній діяльності, причини порушення дисципліни).

8. Перспективи (плани на майбутнє по продовженню навчання, професійна визначеність, здібність враховувати можливі труднощі).

9. Дослідження уваги:

а) коректурна проба _____

б) знаходження чисел за таблицею Шульце _____

10. Дослідження пам'яті:

а) проба 10 чисел _____

б) методика піктограм _____

в) вивчення оперативної пам'яті _____

11. Дослідження рівня та діяльності процесів мислення:

а) класифікація _____

б) виділення суттєвих ознак _____

в) розуміння переносного змісту прислів'я _____

12. Дослідження інтелектуальної сфери:

а) шифровка цифр (7-й субтест. Векслера або весь тест) _____

б) шкала інтелекту із опитування Кеттела _____

в) тест Равена _____

13. Дослідження особливостей особистості:

а) СМІЛ _____

б) ПДО (Патохарактерологічно-діагностичне опитування) _____

в) тест Люшера _____

г) проєктивні методики _____

14. Висновки _____

ОРІЄНТОВНА СХЕМА

психолого-педагогічного аналізу особистості учня

1. Стан здоров'я (діагноз).

2. Матеріальні умови сім'ї (хороші, задовільні, незадовільні).

3. Сімейний "клімат" (хороший, задовільний, незадовільний).

4. Ставлення до навчання (позитивне, задовільне, незадовільне, індиферентне).

5. Психічні якості учня:

а) увага - довільна, мимовільна; властивості уваги - зосередженість (спостережливість як якість), стійкість, обсяг, розподілення, переключення;

б) пам'ять (образна, словесно-логічна, рухова, емоційна, короткочасна та довготривала);

в) мислення (наочно-дійове, наочно-образне, абстрактне). Властивості розуму (самостійність, широта, глибина, гнучкість, швидкість, критичність).

6. Інтереси, нахили (пізнавальні, професійні) до розумової, практичної, художньої, діяльності, спілкування з людьми.

7. Спеціальні здібності: математичні, технічні, музичні, лінгвістичні, спортивні та ін.

8. Індивідуально-психологічні особливості особистості школяра:

- тип темпераменту (холеричний, сангвінічний, флегматичний, меланхолічний);
- характер (цілісний, суперечливий);
- темп роботи
- реакція на зовнішні подразники (хороша, задовільна, незадовільна);
- поведінка (збуджена, урівноважена, повільна);
- включення у роботу та перехід до іншого виду діяльності (швидкий, повільний);

риси характеру:

- ставлення до речей
(бережливий – не бережливий, охайний - неохайний)
- ставлення до людей (альтруїст – егоїст, принциповий – без принципова, доброта – жадібність, стриманий - нестриманий та ін.)
- ставлення до праці (навчання)
(відповідальний – безвідповідальний, працелюбний - лінивий та ін.)

9. Емоційно-вольова сфера:

наполегливість, цілеспрямованість, рішучість, нерішучість.

10. Позиція в колективі класу:

формальний лідер, неформальний лідер, пасивний, ізольований, аутсайдер.

11. Спецпідготовка:

(відвідує гурток, спортсекцію, спецшколу та ін.) _____

12. Громадська активність (висока, середня, низька).

Виконує доручення _____

Психодіагностичні обстеження практичним психологом системи освіти залежать від проблем, із якими звертаються до психолога учні, вчителі, батьки, адміністрація закладу. Найчастіше, це такі проблеми: порушення поведінки, труднощі у навчанні, асоціальні прояви, комунікативні проблеми. Невротичні та психопатичні порушення можуть бути діагностовані психологом школи без оголошення діагнозу та прогнозування подальшої діяльності. Така опосередкованість дає можливість рекомендувати батькам дитини обстеження у психіатра чи невропатолога. Порушення дитиною стереотипів поведінки відбувається переважно, як реакція на певну стресову атмосферу в навколишньому середовищі (дома, школі). У даному випадку необхідно і рейтингове опитування батьків, вчителів, однолітків, інших значущих дорослих. Найчастіше до психолога звертаються із запитом про неуспішність дитини у навчанні. У таких випадках структура психологічного обстеження має такий вигляд (див. Схеми типових труднощів).

Основні психологічні компоненти експертного вивчення

(Прояви особистісних характеристик в процесі навчальної діяльності)

Експертна характеристика проявів особистісних характеристик в процесі навчальної діяльності насамперед характеризується регуляторною зрілістю дитини. Розкривається ставлення учнів до відповідей товаришів і оцінок учителя. З'ясування ситуацій: чи спостерігається у школярів (відповідно до рівня їхніх запитів) задоволення внаслідок виконання завдань; чи показував учитель справжній приклад для наслідування учнями свого ставлення до навчального предмета і чи сприяв тим самим виявленню в учнів нових мотивів навчання і поведінки; як під час навчальної діяльності формувалися інтелектуальні, вольові та інші якості особистості.

Експертний аналіз характеристик регуляторної зрілості в процесі навчання

№	Характеристика регуляторної зрілості в процесі навчання	Стійкий прояв (3 бали)	Спостерігається інколи (1,5 бала)	Не спостерігається (0 балів)
1	Спрямований на результат			
2	Адекватно оцінює власні можливості при виконанні завдання			
3	Проявляє самоконтроль за виконанням			
4	Зібраність при виконанні завдання на уроці			
5	Уточнення смислового значення завдання			

6	Прояви ініціативності при дискусії за темою уроку			
7	Навчальна дія супроводжується підвищеним інтересом			
8	Запитання конструктивного змісту			
9	Інтенсивно включається на уроці в обговорення			
10	Послідовно виконує вправи			
11	Складає та занотує опорну інформацію			
12	Коригує відповіді або враховує зауваження			

При інтерпретації результатів враховується середній показник «Характеристики регуляторної зрілості в процесі навчання»

1. Стійкий прояв – оцінюється в 3 бали.

2. Прояв спостерігається інколи – 1,5 бала.

3. Прояв не спостерігається – 0 балів.

Високий рівень регуляторної зрілості 36-24 бали.

Середній рівень регуляторної зрілості 23- 16 балів.

Низький рівень регуляторної зрілості 15-0 балів.

Для додаткового вивчення регуляторної зрілості дітей в процесі навчання як особистісних характеристик пізнавальної діяльності Н. Семаго пропонує «Карту регуляторної активності»

№	П.І. дитини № парти	Імпульсивні прояви			Труднощі програмування		
		Рівень відволікань	Наявність імпульсивних реакцій	Рухова і мовленнєва разгальмованість	Низька мотиваційна діяльність	Труднощі в триманні алгоритму	Виражена потреба у зовнішньому контакті і програмуванні

Всі отримані результати порівнюються при безпосередньому спостереженні явища та порівнюються з результатами вчителя, який працює з дитиною.

Приклад оформлення протоколу «Пізнавальна діяльність учня на уроці»

ПП. учня _____ клас _____

Мета експертного вивчення _____

Замовник на експертне оцінювання _____

Урок на якому проводилось спостереження _____

Місце уроку в програмі вивчення дисципліни _____

а. оглядовий

б. тематичний

в. контроль теми

Карта спостереження психолога «Пізнавальна діяльність учня »

№	Прояв пізнавальної активності	Примітка
	Задає уточнюючі запитання	

	Бере участь в обговоренні завдання і відповідей	
	Коригує відповіді або враховує зауваження	
	Формулює попередні висновки	
	Виділяє головне у матеріалі, що вивчається.	
	Складає та занотує опорну інформацію	
	Послідовно виконує вправи	
	Самостійно розмірковує	
	Розв'язує проблемні ситуації адекватно	
	Розв'язує проблемні ситуації раціонально	
	Порівнює	
	Інтенсивно включається на уроці в обговорення	
	Запитання конструктивного змісту	
	Навчальна дія супроводжується підвищеним інтересом	
	Асоціює отриману інформацію з опорними знаннями	
	Використовує наявні знання	
	Впроваджує самоперевірку результатів завдання	
	Частота відволікань від навчального завдання невелика	
	Формує аналогії чи алгоритми при виконанні завдань	
	Динамічно включається в самостійну діяльність	
	З гнучкістю сприймає новий матеріал	
	Проявляє ініціативність при дискусії за темою уроку	
	Спостерігається варіативність при вирішенні завдань	
	Зосереджує довільну увагу	
	Проявляє внутрішню готовність до навчальних дій	
	Проводить співставлення навчальних завдань	
	Конкретизує навчальні завдання	
	Наміри сформувати логічні зв'язки, пов'язані із завданнями	
	Усвідомлення важливості виучуваних фактів	
	Опір на конкретні факти	
	Осмысленість завдання, яке необхідно виконати	
	Аргументоване доведення доцільності пояснень і запитань	
	Сприймає інформацію швидко	
	Сприймає інформацію в повному обсязі	
	Зосереджується на інструкції вчителя	

	Уточнення смислового значення завдання	
	Зібраність при виконанні завдання на уроці	
	Обдумує способи розв'язання завдання	
	Проявляє самоконтроль за виконанням дій	
	Здійснює перевірку результатів виконання	
	Розподіляє увагу на весь урок	
	Підпорядкованість дії навантаженням на уроці	
	Автоматично виконує знайомі та прості дії	
	Стійкість уваги учня під час пояснення нового матеріалу стала	
	Швидке переключення уваги при зміні видів діяльності	
	Підсумовує попередній вид роботи	
	Чітко виділити нову задачу	
	У випадку відволікання пояснює його причини	
	Цілісне уявлення про завдання	
	Відтворення опорних знань в процесі виконання навчальної дії	
	Впроваджує смислове групування	
	Пригадує релевантну інформацію	
	Чітка диференціація навчального матеріалу	
	Чітко обмежує те, що вже відомо	
	Скороче число одиниць запам'ятовуваного матеріалу на уроці (наприклад, при конспектуванні)	
	Утворює більш крупні логічні частини нового матеріалу	
	Узагальнює образи нової інформації	
	Оформлює новий матеріал в зручній для запам'ятовування формі	
	Логічно структурує навчальний матеріал при конспектуванні	
	Враховує інваріантні (постійні) особливості навчального завдання	
	Раціонально використовує навчальний час	
	Враховує чуттєво-практичного досвід	
	Конкретизує завдання за допомогою уточнюючих прикладів і співставлень	
	У разі потреби проводить переорієнтацію навчання з емпіричного шляху на шлях теоретичний	
	Розуміння можливих труднощів при реалізації конкретних дій	
	Використання логічних форм суджень, умовивід	
	Здатність до мобілізації	

	Чітко визначає невідомі складові в завданні	
	Враховує можливі зв'язки і наслідки	
	Адекватно оцінює власні можливості при виконанні завдання	
	Спрямований на результат	

Примітка: При проведенні експертного аналізу важливою умовою врахування певних правил її проведення.

1. Психолог самостійно спостерігає прояви пізнавальної діяльності на різних уроках в різних умовах.
2. Додатково вивчає продукти психічної діяльності учнів (зошити, конспекти, доповіді і ін.).
3. Проводиться бесіда із учнем «Як я вчуся»
4. Психолог пропонує заповнити карту пізнавальної активності.
5. Отриманий сумарний показник є матеріалом для створення висновку експертного оцінювання пізнавальної діяльності учня.
6. Результатом експертного оцінювання є розробка психологічних рекомендацій спрямованих на оптимізацію навчального процесу для конкретного учня чи класу, залежно від запиту на експертизу.

Приклад експертної бесіди з учнем «Як я вчуся»

1. Як тобі вчитися в школі?
2. Які виникають труднощі?
3. Що дається легко в навчанні?
4. З якими формами навчання виникають труднощі?
5. На вашу думку, в чому причина труднощів?
6. Де вам легше робити домашні завдання дома чи в класі?
7. Які форми навчальних занять вам подобається?
8. Як ви вивчаєте нову тему?
9. Скільки часу вам потрібно дома для повного вивчення домашніх завдань?

Схема аналізу типових труднощів у навчанні молодших школярів

Феноменологія труднощів	Можливі психологічні причини	Психодіагностичні методики
1. У письмових роботах пропускає літери.	1. Низький рівень розвитку фонематичного слуху. 2. Слабка концентрація уваги. 3. Несформованість прийомів самоконтролю. 4. Індивідуально-типологічні особливості особистості. 5. Інші психологічні причини.	1. Тест розрізнення та вибору фонем. 2. Методика «Коректурні проби» 3. Методика «Візерунок». 4. Методика Рене Жіля.

2. Нерозвиненість орфографічної зірковості.	1. Низький рівень розвитку довільності. 2. Несформованість прийомів навчальної діяльності (самоконтролю, уміння діяти за правилами). 3. Низький рівень обсягу та розподілу уваги. 4. Низький рівень розвитку короткочасної пам'яті. 5. Слабкий розвиток фонематичного слуху. 6. Інші психологічні причини.	1. Методика «Графічний диктант». 2. Методика «Візерунок». 3. Методика Р.Немова. 4. Методика «Оперативна пам'ять». 5. Тест розрізнення та вибору фонем.
3. Неуважність.	1. Низький рівень розвитку довільності. 2. Низький рівень обсягу уваги. 3. Низький рівень концентрації та стійкості уваги. 4. Домінуюча мотивація навчання — ігрова. 5. Інші психологічні причини.	1. Методика «Графічний диктант». 2. Методика «Таблиці Шульте». 3. Методика «Коректурні проби». 4. Методика вивчення мотивації (за Белопольською).
4. Труднощі у виконанні математичних завдань.	1. Низький рівень загального розвитку. 2. Слабке розуміння граматичних конструкцій. 3. Несформованість уміння орієнтуватися на систему ознак. 4. Низький рівень розвитку образного мислення. 5. Інші психологічні проблеми.	1. Методика Векслера. 2. Методика вивчення розуміння на основі сприймання на слух. 3. Методика «Малювання за крапками». 4. Методика «Лабіринт».
5. Труднощі при переказуванні тексту.	1. Несформованість уміння планувати свої дії. 2. Слабкий розвиток логічного запам'ятовування. 3. Низький рівень мовного розвитку. 4. Низький рівень розвитку образного мислення. 5. Низький рівень розвитку логічних операцій (аналізу, узагальнення, систематизації). 6. Занижена самооцінка. 7. Інші психологічні проблеми.	1. Методика «Візерунок». 2. Методика «Запам'ятай пару». 3. Методика Еббінгауза. 4. Методика «Лабіринт». 5. Методики «Чобітки», «Заповни порожню клітинку». 6. Школа самооцінювання (Спілбергера та Ханіна).
6. Непосидючість.	1. Низький рівень розвитку довільності. 2. Індивідуально-типологічні особливості особистості. 3. Низький рівень розвитку вольової сфери. 4. Інші психологічні проблеми.	1. Методика «Графічний диктант». 2. Методика «Коло» Г. Айзенка. 3. Методика «Будинок», «Графічний диктант».
7. Важко розуміє пояснення з першого разу.	1. Несформованість прийомів навчальної діяльності. 2. Слабка концентрація уваги. 3. Низький рівень розвитку сприймання 4. Низький рівень розвитку довільності. 5. Низький рівень загального розвитку. 6. Інші психологічні причини.	1. Методика «Візерунок». 2. Модифікація методу П'єрона — Рузера. 3. Методика вивчення сприймання. 4. Методики «Будинок», «Графічний диктант». 5. Методика Д. Векслера.
8. Постійна неохайність у веденні зошита.	1. Слабкий розвиток тонкої моторики пальців рук. 2. Несформованість прийомів навчальної діяльності. 3. Недостатній обсяг уваги. 4. Низький рівень розвитку короткочасної пам'яті. 5. Інші психологічні причини.	1. Методика «Змійка». 2. Методика «Візерунок». 3. Методика «Таблиці Шульте». 4. Методика «Оперативна пам'ять».

9. Погане знання таблиці множення.	1. Низький рівень розвитку механічної пам'яті. 2. Низький рівень розвитку довготривалої пам'яті. 3. Розвиток загального інтелекту нижчий за вікову норму. 4. Низький рівень розвитку довільності. 5. Слабка концентрація уваги. 6. Несформованість прийомів навчальної діяльності. 7. Інші психологічні проблеми.	1. Методика «Механічне запам'ятовування 10 слів». 2. Методика «Піктограми». 3. Методика Д. Векслера.
10. Не виконує завдання для самостійної роботи.	1. Несформованість прийомів навчальної діяльності. 2. Низький рівень довільності. 3. Інші психологічні проблеми.	1. Методика «Візерунок». 2. Методика «Графічний диктант».
11. Постійно забуває вдома навчальне приладдя.	1. Висока емоційна нестабільність, підвищена імпульсивність. 2. Низький рівень розвитку довільності. 3. Низький рівень розвитку концентрації і стійкості уваги. 4. Інші психологічні проблеми.	1. Опитувальник темпераменту Г. Айзенка. 2. Методика «Коректурні проби». 3. Методика «Графічний диктант».
12. Погано списує з дошки.	1. Несформованість прийомів навчальної діяльності. 2. Низький рівень розвитку довільності. 3. Низький рівень переключення уваги. 4. Недостатній рівень обсягу уваги. 5. Низький рівень короткочасної пам'яті. 6. Інші психологічні проблеми.	1. Методика «Візерунок». 2. Методика «Графічний диктант». 3. Методика Р. Немова. 4. Методика «Таблиці Шульте». 5. Методика «Оперативна пам'ять».
13. Домашню роботу виконує добре, а класну – недбало.	1. Слабка швидкість проходження психічних процесів. 2. Несформованість прийомів навчальної діяльності. 3. Низький рівень розвитку довільності. 4. Інші психологічні проблеми.	1. Опитувальник Г. Айзенка. 2. Методика «Візерунок». 3. Методика «Графічний диктант».
14. Кожне завдання потрібно повторити декілька разів перед тим, як учень починає працювати.	1. Низький рівень концентрації та стійкості уваги. 2. Низький рівень розвитку довільності. 3. Несформованість умінь виконувати завдання за усною інструкцією. 4. Несформованість передумов навчальної діяльності. 5. Інші психологічні проблеми.	1. Методика «Коректурні проби». 2. Методика «Графічний диктант». 3. Методика «Візерунок».
15. Постійно перепитує вчителя.	1. Низький рівень обсягу уваги. 2. Слабка концентрація та стійкість уваги. 3. Низький рівень розвитку переключення уваги. 4. Низький рівень розвитку короткочасної пам'яті. 5. Низький рівень розвитку довільності. 6. Несформованість умінь сприймати навчальну задачу. 7. Інші психологічні проблеми.	1. Методика Р. Немова. 2. Методика «Коректурні проби». 3. Методика Р. Немова. 4. Методика «Оперативна пам'ять». 5. Методика «Графічний диктант». 6. Методика «Візерунок».
16. Погано орієнтується в зошиті.	1. Низький рівень сприймання й орієнтації у просторі. 2. Низький рівень розвитку довільності. 3. Слабкий розвиток дрібних м'язів рук. 4. Інші психологічні проблеми.	1. Тест Керна-Иерасика (субтести 2, 3). 2. Методика «Графічний диктант». 3. Методика «Змійка»
17. Піднімає руку, але потім мовчить.	1. Несформованість ставлення до себе як до школяра.	1. Анкета для визначення шкільної мотивації.

	2. Занижена самооцінка. 3. Низький рівень розвитку довільності. 4. Інші психологічні проблеми.	2. Методика «Сходинки». 3. Методика «Графічний диктант».
18. Запізнюється на уроки.	1. Несформованість прийомів самоконтролю. 2. Низький рівень концентрації та стійкості уваги. 3. Низький рівень розвитку довільності. 4. Можливі сімейні труднощі. 5. Вимоги другорядної вигоди. 6. Інші психологічні проблеми.	
19. Постійно відволікається на уроках, грається, лізе під парту, їсть.	1. Несформованість ставлення до себе як до школяра. 2. Переважає ігрова мотивація навчання. 3. Індивідуально-типологічні властивості особистості. 4. Низький рівень розвитку концентрації і стійкості уваги. 5. Низький рівень розвитку довільності. 6. Несформованість прийомів навчальної діяльності. 7. Інші психологічні проблеми.	1. Методика «Візерунок». 2. Методика «Коректурні проби». 3. Методики «Графічний диктант», «Будинок». 4. Методика «Кінестетичний малюнок сім'ї». 5. Методика «Незакінчені речення».
20. Відчуває страх перед опитуванням на уроці.	1. Занижена самооцінка . 2. Можливі сімейні труднощі. 3. Внутрішній стресовий стан. 4. Індивідуально-типологічні властивості особистості. 5. Інші психологічні проблеми.	1. Анкета для визначення шкільної мотивації. 2. Методика вивчення мотивації Белопольської. 3. Методика Рене Жилия. 4. Методика «Коректурні проби». 5. Методики «Графічний диктант», «Будинок». 6. Методика «Візерунок».
21. При перевірці зошита після уроку зрозуміло, що письмова робота не виконана.	1. Несформованість ставлення до себе як до школяра. 2. Переважає ігрова мотивація навчання. 3. Низький рівень розвитку довільності. 4. Несформованість прийомів навчальної діяльності. 5. Інші психологічні проблеми.	1. Методика «Сходинки». 2. Методика «Кінестетичний малюнок сім'ї». 3. Методика М.Люшера. 4. Методики Рене Жилия і «Коло» Г.Айзенка.
22. Під час уроку виходить і буває відсутній довгий час.	1. Відсутня навчальна мотивація. 2. Несформованість ставлення до себе як до школяра. 3. Занижена самооцінка. 4. Внутрішній стресовий стан. 5. Труднощі засвоєння матеріалу, пов'язані з ЗПР. 6. Інші психологічні проблеми.	1. Анкета для визначення шкільної мотивації. 2. Методика вивчення мотивації Белопольської. 3. Методика «Графічний диктант». 4. Методика «Візерунок».
23. Коментує оцінки вчителя і його поведінку, дає зауваження.	1. Можливі сімейні труднощі. 2. Особливості розвитку «Я — концепції». 3. Інші психічні проблеми.	1. Методика «Кінестетичний малюнок сім'ї». 2. Методика «Неіснуюча тварина».
24. Довгий час не може знайти своє місце у класі за партою	1. Слабкий розвиток орієнтації у просторі. 2. Низький рівень розвитку образного мислення. 3. Низький рівень розвитку сприймання. 4. Низький рівень сформованості довільності. 5. Низький рівень розвитку самоконтролю. 6. Низький рівень розвитку довготривалої пам'яті. 7. Інші психологічні проблеми.	1. Таблиці Шульце. 2. Методика «Лабіринт». 3. Методики вивчення сприймання. 4. Методики «Графічний диктант», «Будинок». 5. Методика «Візерунок». 6. Методика «Піктограми».